

Primljen 3. 3. 2009.

PRIKAZ KNJIGE KATERINE VELJANOVSKE *FRAZEOLŠKITE IZRAZI VO MAKEDONSKIOT JAZIK SO OSVRT NA SOMATSKATA FRAZELOGIJA*

Slavomira Ribarova *

Filozofski fakultet, Zagreb

Katerina Veljanovska

Frazeološkite izrazi vo makedonskiot jazik so osvrt na somatskata frazeologija
 Makedonska riznica, Kumanovo, 2006., 155 str.

*F*razeološkite izrazi vo makedonskiot jazik so osvrt na somatskata frazeologija Katerine Veljanovske opsežno je djelo s područja makedonske frazeologije, koje možemo smatrati nezaobilaznim štivom za sve korisnike koje to područje zanima iz bilo kojeg ugla gledanja. Proučavanje makedonske frazeologije započelo je šezdesetih godina prošloga stoljeća. Iako je od tada objavljeno više radova, ipak je nedostajala cjelovita obrada teoretskih frazeoloških pitanja, što dobrim dijelom ispunjava ova knjiga.

Autorica knjigu započinje posebno vrijednim *Pregledom frazeoloških proučavanja makedonskog jezika*. U njemu kronološkim redom daje popis i opis (u sažetcima) najznačajnijih frazeoloških (članaka, knjiga, ali i značajnijih magistarskih radova i doktorskih disertacija) i frazeografskih radova (ne zanemarujući i dvojezične rječnike) na

području makedonske frazeologije od njezinih početaka (60-ih godina prošlog stoljeća) do suvremenosti, zaključno s 2003. godinom. Treba napomenuti da je i nakon 2003. godine objavljen niz članaka i rječnika u kojima se obrađuje makedonska frazeologija (npr. Ž. Fink, *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*, Zagreb, 2006.). Budući da do sada takav pregled nije postojao, on napokon uvelike olakšava posao svakom istraživaču čiji je interes (i) makedonska frazeologija.

Autorica dijeli knjigu na dva osnovna dijela, a mi ćemo ih pokušati detaljnije prikazati. Prvi dio nosi naslov *Opći dio* i daje šire prihvaćena teoretska stajališta o frazeologiji, uglavnom s obzirom na slavenske jezike, te detaljnije razmatra sam pojam frazema i njegove definicije. U njemu autorica započinje s opsežnim dijakronijskim prikazom različitih stajališta o tome što je sve frazem, na kojim

* Slavomira Ribarova, Filozofski fakultet, Zagreb; e-mail: sribarov@ffzg.hr

se osnovama određuje, i – priklanjajući se stajalištu češkog frazeologa F. Čermáka – frazeme makedonskog jezika dijeli na tri skupine: 1. idiome (*фрли топ* = umrijeti), 2. komponentne frazeme (*жив ненаспан*), 3. poslovice, pozdrave, blagoslove, kletve i autorske citate (npr. *Отров и пелин да му се стори*).

Polazeći od zadanih karakteristika frazema u *Лингвистически енциклопедски словарь* (Moskva 1990.), koje dopunjava i proširuje onima koje navodi i F. Čermák, autorica iznosi opće karakteristike frazema: semantičku transpoziciju, postojanost, reproduktivnost, frekventnost, varijantnosti i fakultativnosti (F. Čermák, 1985., umjesto varijantnost i fakultativnost koristi termine paradigmatiska i sintagmatska varijanta).

Posebnu pozornost K. Veljanovska posvećuje razmatranju kriterija klasifikacije te daje osnovnu klasifikaciju frazema i idioma u makedonskom jeziku. Klasifikaciju razmatra na osnovi strukture, funkcije u rečenici, podrijetla i prema stilskoj raznolikosti frazema. Pri klasifikaciji na osnovi strukture frazema autorica prihvaća podjelu Ruže Panoske u *Sovremen makedonski jazik* (1974.) i dijeli frazeme na dvije osnovne skupine: rečenične i sintagmatske, a njih razvrstava u daljnje podskupine. Pri klasifikaciji na osnovi funkcije frazema u rečenici autorica se priklanja klasifikaciji koja se s malim razlikama najčešće susreće kod većine frazeologa te dijeli frazeme na: imeničke, glagolske, pridjevske, priložne i usklično modalne, razmatrajući svaku podvrstu posebno. U klasifikaciji na osnovi podrijetla, autorica dijeli frazeme makedonskoga jezika na dvije opće skupine – frazeme i idiome slavenskoga i

neslavenskoga podrijetla. Ne zanemarujući moguće probleme u primjeni etimološke klasifikacije, gdje uzima u obzir istraživanja i zaključke O. Jašar Nasteve (1962./63.) o nepouzdanosti etimoloških kriterija, autorica pregledno i sažeto dijeli frazeme na podskupine, koje su između ostalog određene motivacijom frazema (npr. Biblija, književnost, politika itd.) i načinom preuzimanja (npr. kalkiranjem). Također razmatra internacionalne frazeme i objašnjava razloge njihovu širenju. Budući da je turski imao veliki utjecaj na makedonski leksik, a on je još vidljiviji kod frazeoloških kalkova, autorica posebnu pažnju posvećuje frazemima turskoga podrijetla.

S obzirom da su frazemi jedno od najizražajnijih jezičnih sredstava, oni se pojavljuju u svim funkcionalnim stilovima. Na osnovi ekspresivno-stilskih obilježja frazema autorica ih analizira i dijeli na sljedeće podskupine: stilski neutralne, dijalektalne, žargonske, razgovorne i književne frazeme. Istražujući njihovu motivaciju i na toj razini, autorica uzima u obzir i individualno stvaranje novih frazema u umjetničkoj književnosti (npr. *у фрескуте имаат ушу*, G. Stefanovski).

Naposljetku, frazemi imaju identične tipove semantičkih odnosa kao i leksemi pa se autorica osvrće i na semantičke odnose među frazeološkim sklopovima: polisemiju (*стане човек*), sinonimiju (*фрли камен по некого*) i antonimiju, odnosno na semantičke odnose među frazemima unutar tih kategorija. Tako npr. navodi da je antonimija najzastupljenija kod glagolskih frazema te ih dijeli na tri skupine: frazeme koji kao sastavnice imaju antonimne riječi (npr. *зуби глава / спаси глава*), afirmativne i niječne inačice

frazema (*Виде бел ден / Не виде бел ден*), a u treću skupinu svrstava frazeme koji se razlikuju formom, ali su antonimni na osnovi svoga značenja (*му сече умот / празна глава е*).

Jednim od tipičnijih obilježja jezika, a time i frazema, smatra se njihova antropocentričnost, naime, prema Vajntraubu somatski frazemi ili somatizmi predstavljaju otprilike 30% frazeološkoga bogatstva svakoga jezika. S obzirom da te podatke potvrđuje i autoričin ekscerpirani materijal (od sakupljenih 3100 frazema 774 su somatski frazemi, tj. cca 25%), autorica u drugom dijelu knjige, pod naslovom *Somatski frazeološki izrazi u makedonskom jeziku*, opširno razmatra somatske frazeme. Prije detaljne analize daje dijakronijski pregled istraživanja somatske frazeologije i navodi različita stajališta o tome što sve ona obuhvaća (od Vajntrauba do Čermáka). Kako bi objasnila učestalost korištenja određenoga dijela tijela u frazemima, priklanja se stajalištu F. Čermáka koji ističe faktor slučajnosti, tj. nemogućnosti da se objasni zašto neki somatizam pokazuje visoku frekventnost uporabe (u makedonskom materijalu to je npr. *glava* sa 100 pojava, *oko* sa 88 itd.), dok se neki drugi ne pojavljuje uopće ili vrlo rijetko (npr. *želudac* se pojavljuje samo u jednom makedonskom frazemu: *на празен стомак*). Učestalost analiziranih frazema pregledno prikazuje tablica u kojoj autorica navodi nazive dijelova čovječjega tijela i primjere njihove uporabe u frazeološkim izrazima.

Kao specifičnost somatskih frazema autorica izdvaja geste, kojima se u frazemima predstavljaju najrazličitije psihološke reakcije i osobine čovjeka (npr. *kajanje: се фати за глава / коса,*

zadovoljstvo: тпруе раце, одустајанје: дигне раце).

U analiziranom korpusu (ukupno 774 frazema) pojavljuje se 61 naziv za dijelove tijela, a kako autorica shvaća somatsku frazeologiju u širem smislu, u tu skupinu uključuje i apstraktne imenice, npr. *душа, памет, ум* te imenicu *čovјек*. Od toga 35 frazema kao sastavnice sadrže dva dijela čovjekova tijela (*од глава до нетици*). Na osnovi funkcije u rečenici najveći su dio (573) frazema glagolski izrazi (*фрли око, криши глава*). Nadalje, na osnovi zastupljenosti svakog dijela tijela autorica posebno objašnjava i na primjerima pokazuje značenje svih zastupljenih somatskih frazema. U njima vidimo kako se sva značenja frazema odnose na čovjekove fizičke i psihičke osobine te na njegov društveni život (*му се бројат ребрата, душа човек, го чеши левата рака*). Dijelovi čovjekova tijela u frazemima se koriste na osnovi njihove funkcije i simbolike, koja se u frazemima još više proširuje. Tako je npr. u knjizi prikazano kako je srce simbol ljubavi, hrabrosti i velikodušnosti, a frazemi s komponentom *srce* odnose se na osjećajnog čovjeka (*ума срце*), na osjećaj zadovoljstva (*срцето му е полно*) i sreće (*срцето му заигра*), ali i velike boli (*му пукна срцето*) itd. Na kraju knjige slijedi indeks somatskih frazeoloških izraza, indeks naziva te bibliografski podatci o korištenoj literaturi.

Frazeološkite izrazi vo makedonskiot јазик so osvrt na somatskata frazeologija je knjiga koja će svoju publiku steći među studentima svih filoloških struka, posebice među makedonistima, kao i među znanstvenicima, istraživačima i frazeolozima koji u njoj mogu naći

korisne informacije, pomoć i smjernice za svoja istraživanja, te među svima zainteresiranim za frazeologiju općenito. Iako je u knjizi riječ o sadržajima obrađenima na visokoj znanstvenoj razini, na kraju treba istaknuti da je ona ujedno i vrlo pregledno i čitko štivo, zahvaljujući ponajprije autoričinu jednostavnom, konciznom i pragmatičnom stilu.

Ova knjiga Katerine Veljanovske uvelike ispunjava prazninu u makedonskoj frazeološkoj teoriji, u tipologiji i klasifikaciji makedonskih frazema te opisu njihovih karakteristika. Ozbiljniji razvoj makedonske frazeologije teško je zamisliti bez čvrste teorijske osnove i u tom je smislu upravo ovakvo djelo nedostajalo makedonskoj filologiji. Ono predstavlja sigurnu osnovu za daljnji napredak teorije i prakse na području makedonske frazeologije.